

EDUARDO FREI FOUNDATION

JAARVERSLAG 2016

MATRA Politieke Partijen Programma

Inhoud

	Jaarverslag
I	Voorwoord
II	De Eduardo Frei Stichting
III	Matra Zuidoost Europa
IV	Matra Arabische Regio
V	Matra Oostelijk Partnerschap
VI	Jaarrekening 2016
VII	Publicaties
VIII	Activiteiten 2016

I - Voorwoord

Het jaar 2016 was vol veranderingen in de wereld: de merkbaar groeiende invloed van Rusland in Oost-Europa, de coupoging in Turkije, Donald Trump verkozen als de nieuwe president van Amerika, Brexit, de opkomst van populistische partijen in Europa en de vele (lokale) verkiezingen in de landen waar de EFS actief is. En ook in Nederland gingen we naar de stembus: het Nederlandse volk werd gevraagd zich uit te spreken over het associatieverdrag met Oekraïne.

Belangrijke ontwikkelingen en gebeurtenissen waar ook de Eduardo Frei Stichting veel van heeft gemerkt. De vraag naar trainingen is gegroeid en politieke partijen in heel Europa vragen zich af wat deze ontwikkelingen betekenen voor hun land. In de Balkanlanden zijn de spanningen hoog opgelopen tussen landen die meer op de EU gaan leunen versus landen die dichter naar Rusland kruipen. In Oekraïne kregen we veel vragen over de uitkomst van het Oekraïne referendum. Het was goed om dit onderwerp te bespreken en openlijk de situatie in Nederland uit te leggen.

De trainingen in de Arabische Regio zijn met succes voortgezet. De relaties met de International Republican Institute (IRI) in Marokko, Jordanië en Tunesië verlopen zeer goed, we raken steeds beter op elkaar afgestemd. Vooral voor vrouwen, jongeren en lokale politici kan de EFS veel betekenen door te vertellen hoe we vanuit christendemocratische waarden en principes politiek beleid voeren, zonder hierbij religie op te leggen of in te perken.

Er zijn dit jaar geen trainingen gehouden in Turkije en Georgië. In Turkije voelt de EFS zich niet meer verwant met de AK partij, onze voormalige partner in het land. Ook de coupoging in juli 2016 en de toename in terroristische aanslagen hebben de situatie op scherp gezet. In Georgië hebben we de trainingen dit jaar niet kunnen voortzetten door de vele veranderingen binnen de partij. In de verkiezingen van 2016 heeft onze partner, de United National Movement, veel zetels verloren en zij bezinnen zich nu op hun positie in de nieuwe situatie.

In 2016 heeft het EFS bestuur afscheid genomen van drie gewaardeerde bestuursleden. De termijnen van David Vriesendorp, Margriet Keijzer en Corien Wortmann liepen na twee bestuursperiodes af. We hebben diverse gesprekken gevoerd met mogelijk opvolgers en hebben bewust gekeken naar een balans in kennis van Europa en kennis als trainer binnen de EFS. Daarmee hebben we ons bestuur kunnen versterken met Eiko Smid en Jan Pieter Lokker. Ook nam Bronne Pot afscheid als secretaris, na ruim 8 jaar voor het CDA en de Eduardo Frei Stichting te hebben gewerkt. Zijn werk, inzet en betrokkenheid hebben de EFS in deze periode laten bloeien en ontwikkelen. Eind november werd hij opgevolgd door de nieuwe secretaris, Hege van Dijke.

2016 was een bijzonder jaar waarin vele trainingen zijn gegeven. Onze dank gaat uit naar alle EFS trainers die zich volop hebben ingezet voor de ontwikkeling van democratie in de landen in Oost-Europa, Zuid-Oost Europa en de Arabische regio. Dankzij onze toegewijde trainers hebben we in 2016 mensen mogen inspireren en concrete kennis en handvatten gegeven waarmee ze zich kunnen blijven inzetten voor democratisering in hun land.

In het jaar 2017 gaan wij vol energie door. In een aantal landen zullen wij moeten onderzoeken of we daar de juiste focus hebben. En in al onze trainingen willen wij scherp blijven op de wortels en de

▪

waarden van de Christen Democratie. Met de EFS trainers willen wij hierover in gesprek gaan.

Wij willen ook graag het Partijbestuur, de Commissie Buitenland en de fracties bedanken voor hun steun. Tot slot gaat onze dank uit naar de organisaties waarmee wij samenwerken zoals de Konrad Adenauer Stiftung, het Robert Schuman Institute, de International Republican Institute, de Europese Volkspartij en de Nederlandse ambassades in de doellanden.

Jeroen Alting von Geusau
Voorzitter Eduardo Frei Stichting

▪

II- De Eduardo Frei Stichting

Inleiding en doelen van de EFS

De CDA-stichting voor Internationale Solidariteit 'Eduardo Frei' (EFS) heeft in 2016 een reeks aan projecten uit kunnen voeren ten behoeve van de ontwikkeling van politieke partijen in Midden- en Oost-Europa en de Arabische regio. Dit gebeurt op grond van de subsidieregeling wet financiering politieke partijen MATRA en SHIRAKA. Deze regeling is bedoeld voor activiteiten die bijdragen aan een maatschappelijke transitie in de landen in Oost-Europa, Zuidoost Europa en de Arabische regio. De subsidie is gebaseerd op het aantal zetels van de partijen in de Tweede Kamer. Hieronder volgt een korte introductie op de werkwijze van de EFS, waarna in de volgende hoofdstukken verslag wordt gedaan van de activiteiten. De EFS gaat daarbij uit van haar volgende drie doelen:

- promotie van het christendemocratisch gedachtegoed en de kennis hierover in internationaal verband in het algemeen en op de terreinen van internationale samenwerking en mensenrechten in het bijzonder;
- stimuleren van de permanente betrokkenheid van CDA-leden en aan de CDA gelieerde organisaties op bovengenoemde terreinen;
- projecten initiëren en ondersteunen die bijdragen aan democratische ontwikkeling in Midden- en Oost-Europa en een aantal landen in het Midden-Oosten. Dit vanuit een herkenbaar christen-democratische inspiratie.

Midden en Oost Europa: werkwijze

Het bestuur van de stichting treedt voor het CDA op als ontvanger en beheerder van de ontvangen gelden. De EFS werkt met een jaarplan en vanuit een strategisch meerjaren beleidsplan (2014 – 2017) en werkt voor het merendeel met vaste partners in de doellanden. Het EFS bestuur vergaderde in 2016 vijf keer en in september is de jaarlijkse bijeenkomst voor trainers gehouden.

De subsidieregeling biedt ruimte voor scholingsactiviteiten in de volgende landen: Albanië, Armenië, Azerbeidzjan, Bosnië-Herzegovina, Georgië, Macedonië, Moldavië, Montenegro, Oekraïne, Servië, Turkije en Wit-Rusland. Daarnaast kan de subsidie worden besteed aan de landen in de Arabische regio, waarbij de EFS zich richt op Jordanië, Marokko en Tunesië.

Het secretariaat van de EFS ontvangt projectvoorstellen van zusterpartijen of van organisaties uit deze landen. Per project dient een doelomschrijving, een conceptprogramma en een projectbegroting te worden voorgelegd. Het bestuur beoordeelt de voorstellen. Na afloop van de activiteit leveren de trainers en de zusterpartijen een evaluatie aan. De accountantsdienst van het Ministerie van Binnenlandse Zaken vraagt om een financiële onderbouwing bij het jaarverslag.

In een aantal gevallen wordt samenwerking tussen politieke partijen bevorderd. Allereerst indien in een land meerdere politieke partijen zijn die dezelfde christen-democratische ideologie delen. Daarnaast in de programma's met het Robert Schuman Institute waar deelnemers worden geselecteerd uit meerdere landen. Tenslotte wordt in een aantal projecten in de Balkan deelnemers geselecteerd uit de regio, met de bedoeling om kennismaking en samenwerking te stimuleren.

Projecten in Zuidoost Europa, Oost-Europa en de Arabische regio

Het bestuur van de EFS steunt projecten die ten goede komen aan de doelstelling van de stichting en de subsidievoorwaarden en passen binnen de volgende categorieën:

1. Vormings- en scholingscursussen

Dit betreft trainingen en conferenties (ideologisch, beleidsinhoudelijk of communicatief) die door CDA-deskundigen in de betreffende landen worden uitgevoerd.

▪

2. Technische hulp

In deze categorie valt advisering aan een zusterpartij, zoals bijvoorbeeld de ontwikkeling of vertaling van documenten die voor de zusterpartij van belang kunnen zijn. Directe financiële of andere vormen van materiële steun wordt niet verstrekt.

3. Uitwisselingen

Voor individuele personen of groepen kan de EFS een studiebezoek aan Nederland organiseren. Tijdens een bezoek wordt op directe wijze kennis genomen van de hier bestaande democratische structuur, het functioneren van de samenleving en de christen democratische inbreng daarbij.

4. Oriëntatiebezoeken

Oriëntatie bezoeken door de EFS zijn bedoeld om inzicht te verkrijgen in de politieke situatie in een land en de betekenis van christendemocratie in dat land. Een dergelijk bezoek vindt veelal plaats als voorbereiding op een nieuwe samenwerking.

EFS Bestuurssamenstelling

Het bestuur van de stichting bestond in 2016 uit de leden:

- dhr. J.E.P.M. Alting von Geusau, voorzitter
- dhr. W. Hoff, penningmeester
- dhr. C. Çörüz
- dhr. G. Boogaard
- mw. A. Doesburg
- dhr. D. Vriesendorp (tot half 2016)
- mw. C.M. Wortmann-Kool (tot eind 2016)
- mw. M. Keijzer (tot eind 2016)
- dhr J.P. Lokker (per nov 2016)
- dhr E. Smid (per nov 2016)

Mevr Hege van Dijke is de secretaris.

Dit jaar hebben drie bestuursleden wegens aflopen van hun termijn afscheid genomen. Via een sollicitatieprocedure hebben zich twee nieuwe bestuursleden bij de EFS aangesloten: dhr Lokker en dhr Smid. Dhr Lokker heeft een stevig netwerk in Brussel en is in het dagelijks leven burgemeester. Dhr Smid heeft als EFS trainer jarenlange ervaring en een gedegen kennis van de EFS. In het dagelijks leven is hij senior communicatie adviseur.

European Network of Political Foundations

De EFS is lid van het European Network of Political Foundations (ENoP). Dit netwerk brengt politieke partij stichtingen vanuit heel Europa bijeen en biedt kennisondersteuning op gebied van relevante ontwikkelingen op Europees niveau. Voor meer informatie kunt u de website bezoeken, www.enop.eu.

In de hierna volgende hoofdstukken volgt een uitgebreid verslag per regio en land over de activiteiten die ondernomen zijn:

In **hoofdstuk III** komen de landen aan bod onder het Matra Zuidoost Europa programma. De nadruk lag hier vooral op het gebied van vormingscursussen, trainingen, congressen en regionale projecten.

In **hoofdstuk IV** komen de landen aan bod die onder de Matra Arabische Regio vallen. De projecten bestonden hier vooral uit vormings- en scholingstrainingen.

Tenslotte komen in **hoofdstuk V** de landen aan bod die vallen onder Matra Oost-Europa. De projecten die we hier georganiseerd hebben waren ook vooral vormings- en scholingstrainingen.

▪

III- MATRA Zuidoost-Europa

III.1 - Bosnië-Herzegovina

Partners: Center for New Initiatives, Robert Schuman Institute

Partijen: SDA, HDZ-BiH, HDZ 1990, PDP en SDA

Trainers: Coskun Çörüz, Bieke Oskam, Michiel van Butselaar, Hans van der Vaart, Hans Démoed, Lotte Schipper, Nico van Buren

Context

In februari 2016 vroeg Bosnië-Herzegovina officieel lidmaatschap aan bij de Europese Unie. Het land is nog niet toe aan daadwerkelijk lidmaatschap maar heeft van de Europese Unie de lijst van eisen ontvangen waar het land aan moet voldoen. De Europese Commissie zal in 2017 een rapport uitbrengen over de huidige status van het land. Tijdens de periode van potentieel lidmaatschap werd het land gevraagd hervormingen door te voeren in de aanloop naar Europees lidmaatschap. De voortgang in hervormingen blijft uitzonderlijk traag verlopen. De aanpak van corruptie, verbetering van het juridisch en institutionele kader in het land, economie en bescherming van mensenrechten blijft ver achter. In 2016 heeft de EU de urgentie van economische hervormingen verhoogd. Het land is sterk etnisch verdeeld waardoor politieke belangen vaak boven de belangen van het algemeen goed komen te staan.

Project 23: Drie trainingen

In januari, maart en april vonden drie trainingen plaats, waarvan twee in Sarajevo en één in Banja-Luka. De eerste twee trainingen besteedden aandacht aan het partijkader: onderwerpen kwamen aan bod ten aanzien van HRM-procedures voor kandidatenselectie, formuleren van een kernboodschap, de Europese waarden, de actuele politiek en de vluchtelingencrisis. De laatste training ging alvast meer in op de aanstaande gemeenteraadsverkiezingen door aandacht te besteden aan campagne en communicatie, vanuit de kernwaarden van een democratische stelsel en de waarden van de EVP. De trainingen werden alle drie zeer gewaardeerd en de trainers waren content over de inzet van de jongeren.

Project 35: Communicatie en economie

In december gaf de EFS een training over politieke jongerenorganisaties. De training werd gehouden voor de jongeren van de verschillende EVP-partijen in Bosnië-Herzegovina. De structuur van het CDJA, de relatie met de moederpartij, het aantrekken van nieuwe leden, communicatietechnieken, campagne voeren en het promoten van jonge kandidaten werden besproken. Daarnaast werden de jongeren geleerd hoe het CDA christen democratische waarden in de praktijk brengt, en aan welke EVP-waarden de Bosnische partijen zich hebben verbonden en wat dit betekent. Er was voor de jongeren veel ruimte voor het delen van ervaringen en het vertellen van hun ideeën. Ook was er een praktische oefening waarin de jongeren werden geleerd om te onderhandelen.

Conclusie

In het etnisch sterk verdeelde land is het belangrijk om deelnemers van de vijf partijen te selecteren voor de trainingen. Dat is bij deze twee projecten gelukt door de inzet van het New Initiatives Centre, een instelling die speciaal is opgericht om de contacten tussen de verschillende partijen warm te houden en onderling begrip en respect te creëren. Omdat de trainingen de nadruk legden op de gedeelde EVP-waarden, kon de meerwaarde van dit project gecreëerd worden door de gezamenlijke politieke ideologie te benadrukken en duidelijk te maken aan de deelnemers.

▪

III.2 – Kosovo

Partner: Konrad Adenauer Stiftung (KAS)

Partij: LDK (Kosovo)

Trainers: Patricia Wouda, Hillie van de Streek

Context

Met de groeiende invloed van Rusland in Servië zijn de spanningen tussen Kosovo en Servië voor het eerst sinds jaren hoog opgelopen. Was er in 2015 nog een verbetering in de relaties tussen beide landen, in 2016 waren de verhoudingen veel slechter, met als hoogtepunt het incident met een trein waarop “Kosovo is Serbia” stond geschilderd. Kosovo heeft haar zinnen gezet op een EU lidmaatschap. Dit lidmaatschap is echter nog ver weg. De economische situatie in het land is zeer slecht, ondanks de grote investeringen van de EU.

Project 37: Conferentie LDK Vrouwen

In augustus vond een conferentie voor de vrouwen van de LDK partij plaats in Prevalle. In eerste instantie wilde men drie trainingen geven voor drie groepen, maar in plaats daarvan heeft men ervoor gekozen een grootschalige seminar te organiseren voor 120 vrouwelijke leden uit het hele land. De aanleiding van de conferentie vormen de interne partijverkiezingen die voor het najaar gepland stonden en enige haast boden. Om vrouwen aan te sporen hieraan deel te nemen is een programma opgezet met verschillende sprekers. De twee Nederlandse trainers waren verantwoordelijk voor de onderwerpen debatteren en communiceren en de rol en positie van de LDK in relatie tot Europese zusterpartijen. Ook werd er aandacht besteed aan de rol van vrouwen in de partij en brachten de trainers ideologische verdieping door het christendemocratische gedachtegoed te behandelen.

Conclusie

Al enkele jaren op rij investeert de EFS in samenwerking met de KAS specifiek in de vrouwenorganisatie van de LDK. Enerzijds geeft de partijleiding veel ruimte hiervoor, anderzijds blijkt de partij in de praktijk toch maar beperkte ruimte te geven aan vrouwen om intern door te groeien naar hogere posities. De feedback van de vrouwen was dat zij door de training een gevoel van zelfbeschikking en bewustzijn van hun eigen kennen en kunnen hebben gekregen.

III.3 –Macedonië

Partner: Konrad Adenauer Stiftung (KAS)

Partij: VMRO-DPMNE

Trainers: Annet Doesburg, Marischa Kip, Bronne Pot

Context

VMRO-DPMNE (EVP partij) regeert het land al sinds 2006 en merendeels in coalitie met de Albanees-etnische DUI partij. De partij heeft de macht in de loop der jaren naar zich toegetrokken en de partij heeft mensen op vele posities in het land benoemd waardoor de partij tot in de haart van de samenleving is doorgedrongen. Corruptie is alom aanwezig. In de afgelopen jaren heeft het land een grote opgave gehad aan het managen en doorvoeren van de grote vluchtelingenstroom die het land binnenkomen. Voor de toekomst van het land is het nodig dat er meer wordt gedaan aan interne partijdemocratie. Vrije media zijn nodig én betere scheiding van partij en staat. Daarnaast moet de bevolking zelf haar eigen rol in de rechtsstaat beter beseffen en uitoefenen.

Project 28: Training vrouwen

Op 30 maart werd een training gegeven voor een groep van twintig vrouwen die actief zijn in de partij, afkomstig uit het hele land. De positie van vrouwen binnen de partij is redelijk te noemen: ze zijn goed vertegenwoordigd op nationaal niveau en hebben invloed in de partij. Echter, dit neemt af op de lagere niveaus van de partij. Daarnaast is het voor vrouwen in de samenleving nog moeilijk om zorg, werk en studie te combineren. Veel zorgtaken komen op de vrouw neer. Daar willen zij verbetering in brengen. De training droeg eraan bij om ontwikkelpunten te inventariseren en het formuleren van

▪

oplossingen. Het viel wel op dat de deelnemers beperkt waren in hun kritische houding naar de eigen partij, die intussen al meer dan negen jaar het land regeert en dus de directe invloed op verbeteringen kan hebben.

Conclusie

De training werd gecombineerd met een fact finding missie van bestuursleden, om inzicht te krijgen in de politieke situatie in het land. Al enkele jaren staan de beide grootste partijen lijnrecht tegenover elkaar en boycotte de oppositie het parlement geruime tijd. Aan het begin van het jaar leek er een doorbraak te komen en kwam er een akkoord om nieuwe verkiezingen uit te schrijven. Echter, halverwege het jaar was dit akkoord weer van tafel. Daarbovenop kwam tot verbazing van velen dat de president van het land de rechtszaak naar grootschalige corruptie en machtsmisbruik die aan het licht kwam door de afluistertapes, ophief. Zowel de EU als de VS uitten hier grote kritiek op, met twijfels over de rechtsstaat in het land en of eerlijke verkiezingen nog wel mogelijk zijn. De factfinding missie toonde tevens aan dat de partij niet in staat bleek de opleidingen en de samenwerking met de EFS in te zetten voor de noodzakelijke ontwikkelingen binnen de partij. En hier bovendien ook niet echt de toegevoegde waarde van te zien. Het EFS-bestuur heeft hierop besloten trainingen in het land vooralsnog op te schorten.

III.4: Robert Schuman Instituut

Partner: Robert Schuman Institute (RSI)

Partij: verschillende partijen uit Midden- en Oost-Europa, gelieerd aan de Europese Volkspartij.

Trainers: Nic van Holstein, Nico van Buren, Geerten Boogaard, Aart van Bochove, Bart van Winsem

Context

Het Robert Schuman Institute is hét instituut voor de christendemocratische partijen in Oost-Europa die voor getalenteerde jonge leden van politieke partijen hoogwaardige cursussen aanbiedt. In samenwerking met de EFS wordt het Young Leaders programma opgezet, bestaande uit drie cursusweken. De deelnemers komen uit Armenië, Wit-Rusland, Bosnië-Herzegovina, Georgië, Kosovo, Macedonië, Moldavië, Servië en Oekraïne. Docenten en trainers zijn deels afkomstig uit Nederland, maar ook uit andere Europese landen. In 2016 hebben we vier Young Leaders programma's uitgevoerd, drie algemene en één specifiek voor jongeren in Bosnië-Herzegovina.

Project 21, 29, 30 en 38: Young Leaders programma's in Oost Europa

Van 18 tot 23 januari vond de cursus plaats over "Challenges in the Economic and Social life". Dit was de laatste training voor de groep XXII. In vijf dagen tijd kregen zij intensieve trainingen over de onderwerpen economische crisis, globalisering, regionale economie en publiek private samenwerking, sociaal economisch beleid en onderwijsbeleid. Daarnaast kregen de deelnemers een training debatteren.

Van 13 tot 17 september vond de eerste training voor de groep XXIII plaats. Het thema van de training was 'Basics of a Democracy'. In deze training kregen de participanten onderwijs over de basisbeginselen van democratie. Een van de EFS-trainers hield een inhoudelijke training over Christen Democratische beginselen en hoe het CDA haar beleid op deze waarden baseert.

Van 4 tot 6 november vond de cursus plaats die specifiek voor jonge politici uit Bosnië-Herzegovina was georganiseerd. Het achterliggende doel was om de politici van de verschillende partijen dichter bij elkaar te brengen en etnische vooroordelen te ontcrachten. Het thema van de training was "Fulfilling election promises. Creating a succesvol business environment for the benefit of the local community." In deze training werd met de participanten gereflecteerd op de belangrijkste problemen in het land: economische stagnatie, werkloosheid en migratie, en hoe politici door samen te werken aan deze problemen kunnen werken op lokaal niveau. De cursus droeg bij aan onderling begrip en verbeterde verhoudingen tussen de politici van de verschillende partijen.

▪

Van 8 tot 12 november vond de tweede training voor de groep XXIII plaats. De gehele training stond in het teken van internationale veiligheidsonderwerpen. De EU, UN, NATO, regionale samenwerkingsverbanden, energie veiligheid en migratie werden uitgebreid besproken. Een speciale focus werd gelegd op de veiligheidssituatie in de Oostelijk Partnerschapslanden en de landen in Zuidoost Europa. Ook kreeg de jongeren een training in onderhandelen. Het doel van de training was om de jongeren tot nadenken te zetten en hen te helpen in het vormen van een (politieke) mening.

Conclusie

De trainingen droegen bij aan kennis over zaken die relevant zijn voor (aankomende) politici in een land dat zich in een transitie bevindt naar meer democratie. Omdat de jongeren actief lid zijn van een politieke partij en voorgedragen worden, wordt verwacht de kennis te delen en te gebruiken binnen hun partij. Door de combinatie van onderwerpen zijn ze in staat om inhoudelijk thema's te koppelen aan ideologische waarden en zijn ze in staat hierover te communiceren in publiek debat. Een flink aantal deelnemers uit voorgaande jaren heeft in eigen land intussen politieke carrière gemaakt. Sommige hebben zitting in de gemeenteraad, parlement, of zijn zelfs minister geworden. Sommigen richten zich op *train-de-trainer* activiteiten en brengen de kennis over op collega's. En een aantal van hen is inmiddels zelf ook weer docent of trainer aan het Robert Schuman Institute.

III.5: Servië

Partner: Konrad Adenauer Stiftung (KAS)

Partij: meerdere partijen uit de Balkan, gelieerd aan de EPP

Trainers: Ada Boerma, Jozef Waanders

Context

In Servië vonden in april vervroegde verkiezingen plaats. De SNS won deze verkiezingen ruimschoots met 48% van de stemuitslag. De president van Servië, Aleksandar Vučić, zei hierover een bevestiging te zien in het pro-Europese pad dat het land en de regering gekozen heeft en steun voor hervormingen die hij in de voorgaande jaren in gang had gezet. Seselj lukte het met zijn partij SRS om de kiesdrempel te halen en kwam daarmee in het parlement. Toch had hij op meer stemmen gehoopt dan hij gekregen had. De spanningen tussen Servië en Kosovo zijn in 2016 opgelopen. In de internationale politiek heerst het gevoel dat Servië steeds verder van de Europese Unie af komt te staan door de groeiende invloed van Rusland.

Project 22: Regional Democratic School

Van 25 tot 29 juli vond de 9e Regional Democratic studieweek plaats voor jongeren in Sabac. De training werd gegeven door Servische en Nederlandse trainers. Zij gaven trainingen over de basisbegrippen van democratie, ideologieën, hervormingen die nodig zijn voor EU-toetreding, teamwork, communicatie en anderszijds.

Project 39: Basic Politics and Communication

De SNS is de regeringspartij die begin dit jaar als winnaar uit de verkiezingen kwam. De partij vraagt lidmaatschap aan bij de Europese Volkspartij en wil zich naar deze ideologie verdiepen. Deze training werd gegeven om bij te dragen aan kadervorming onder de politici. De EFS trainer heeft zich volledig gericht op politieke filosofie en de politici getraind op het vormen van een visie voor de regio of stad die zij representeren. Extra aandacht werd besteed aan het christen-democratisch gedachtegoed.

Conclusie

Trainingen in Servië blijven hard nodig, juist op het gebied van ideologie en christendemocratisch gedachtegoed en specifiek voor SNS op interne partijdemocratie. Als een land waarin de groeiende invloed van Rusland merkbaar is, is het belangrijk de politici en jongeren te herinneren aan de Europese waarden en hen te laten zien wat deze in de praktijk betekenen in Europa en zouden kunnen betekenen in Servië. Beide trainingen werden als zeer waardevol ervaren. De Regional Democratic School is een terugkerend, vast onderdeel geworden voor de KAS in Servië en zal ook

▪

volgend jaar weer worden georganiseerd. Deze activiteit draagt bij aan duurzaam begrip tussen jonge politici uit verschillende Balkanlanden en etnische achtergronden.

▪

IV - MATRA Arabische Regio

IV.1: Jordanië

Partner: International Republican Institute (IRI)

Partij: multipartijen

Trainers: Monique Vogelaar, Coskun Çörüz, Friso Douwstra, Wim Eilering

Context

Jordanië heeft te maken met grote aantallen Syrische vluchtelingen die een veilig heenkomen zoeken in het land. De Europese Unie levert een grote financiële bijdrage voor het opvangen van de vluchtelingen. Ondanks het feit dat Jordanië gelegen is in een uiterst onrustige en instabiele geopolitieke omgeving, is het in het land zelf relatief rustig. De laatste jaren zijn er uitgebreide economische hervormingen doorgevoerd. Jordanië is sinds 2000 lid van de World Trade Organisation. Via het EU Nabuurschapsbeleid helpt de EU in het verbeteren van de rechtsstaat, de ontwikkeling van de arbeidsmarkt en de energiesector. Vrouwen hebben in Jordanië nog veelal een lagere positie ten opzichte van de man, waardoor ze vanuit een actieve positie in de partij niet snel doorstromen naar hogere posities.

Project 27: Drie trainingen vrouwen en lokaal bestuur

Op 24 en 25 februari, 27 en 28 februari en 29 februari en 1 maart werden drie trainingen gegeven voor vrouwelijke gemeenteraadsleden uit achttien gemeenten van Jordanië. De koning hevelt stukje bij beetje meer verantwoordelijkheden over naar het lokaal bestuur. Tegelijkertijd constateren de vrouwen dat zij meer moeite hebben om invulling te geven aan hun mandaat dan hun mannelijke collega's. Deze drie trainingen waren bedoeld om de vrouwen praktische tips te geven voor hun werk, vanuit de democratische context zoals wij die kennen. De deelneemsters waren elk gevraagd om een praktische probleem uit de dagelijkse praktijk in te brengen in de tweedaagse workshop. De trainer verzorgde vervolgens een training gericht op strategische planning en probleemoplossing. De vrouwen namen actief deel aan de trainingen en motiveerden elkaar om ook na de training de kennis en tips toe te passen.

Project 31: Drie trainingen democratie en verkiezingen

Van 21 tot 25 mei vonden drie trainingen plaats in Amman. Alle drie de trainingen hadden hetzelfde onderwerp en waren bedoeld voor politieke partijen om zich voor te bereiden op de parlementsverkiezingen die later het jaar gepland staan. Aan de eerste training op 21 mei namen 40 deelnemers deel, waaronder tien vrouwen en deelnemers van 10 verschillende partijen. De training legde de focus op het doel van een politieke partij en wat democratie precies inhoudt. De training werd afgewisseld met korte sessies over onderhandelingen en het formuleren van een verkiezingsboodschap.

De tweede training op 22 mei was eveneens voor 40 deelnemers. De trainer legde in deze training de nadruk op waarden: waar kun je elkaar vinden en op basis van welke waarden kun je een coalitie gaan starten. Nadat dit onderling was geoefend werd in de tweede helft van de dag aandacht besteed aan de onderhandelingsstactieken die bij coalitievormingen komen kijken.

Op 24 en 25 mei vond een tweedaagse training plaats voor dertig deelnemers, van eveneens meerdere partijen. Deze training ging over basiswaarden van een democratie, de rol en positie van een politicus, de mainstream ideologieën, communicatie, debatteren en de basis van campagnevoeren.

Midden-Oosten politici bezoeken Nederland

In aanvulling op bovenstaande activiteiten ontving de EFS op 3 en 4 maart een inkomend bezoek van acht Iraakse christelijke politici. Zij kregen een tweedaagse training, over de rol en functie van politieke partijen, ideologieën en lokale politiek. Een onderdeel van het programma was ook een

▪

bezoek aan de Tweede Kamer en een bezoek aan de gemeenteraad van Zoetermeer. De delegatie waarschuwde alle Nederlandse gesprekspartners voor het oprukkend extremisme en de gevaren voor de Westerse wereld. De Irakese politici werden getraind door Geerten Boogaard, Annet Doesburg, Hubert Beusmans, Ingeborg ter Laak, Hilde Westera en Ton Roerig.

Conclusie

In een paar maanden hebben de EFS en de IRI samen een groot aantal deelnemers kunnen bereiken en hen kunnen trainen op hun politieke en persoonlijke ontwikkeling. In de vrouwengroepen heeft men veel geleerd over waarden en normen en het baseren van je politiek op je waarden. De trainingen waren een eye-opener voor de vrouwen, omdat de politieke partijen voornamelijk langs de lijnen van *stammen* georganiseerd zijn. De potentie voor ontwikkeling bij de politieke partijen is groot. Vooral op het vlak van democratie kan er nog veel worden getraind. Het idee dat democratie niet bestaat uit verkiezingen alleen en dat de positie van minderheden niet moet worden vergeten leidde tot nieuwe inzichten bij de deelnemers, voor wie de meerderheidsregel toch als belangrijkste uiting van democratie geldt.

IV.2: Tunesië

Partner: IRI

Partij: Ennahda, Nidaa Tounes, Afek Tounes, Al Joumhouri

Trainers: Wim Eilering, Friso Douwstra

Context

In 2016 is de veiligheidssituatie in Tunesië verbeterd, wat het weer mogelijk maakte om trainingen te geven in het land en onze samenwerking met de IRI op te pakken. Tunesië was in 2011 het eerste land in Noord-Afrika waar een dictator door een volksoptocht werd afgezet. Het land probeert sindsdien een democratie van de grond te krijgen, maar dat gaat niet zonder slag of stoot. Het opstellen van de Grondwet verliep aanvankelijk stroef. De Europese Unie werkt nauw samen met Tunesië in het kader van het Europees Nabuurschapsbeleid. De samenwerking is onder andere gericht op terreinen als: democratische transitie, de rechtsstaat, veiligheid en economische ontwikkeling. Civil society is de laatste jaren sterker geworden in Tunesië, maar jongeren zijn veelal ontmoedigd door het feit dat de revolutie niet alle beloftes heeft waar gemaakt. Tunesië is nog steeds een politiestaat.

Project 33: Twee trainingen lokaal bestuur

Op 16 en 17 juli vond een training plaats in Tunis voor leden van vijf verschillende partijen. De training stond in het teken van de lokale verkiezingen die gepland staan voor 2017. De training gaf inzicht in partijideologie en afgeleide standpunten, de moderne democratische staat (scheiding van machten, integriteit en corruptie, vrije media en gelijkheidsprincipe) en campagnevoeren.

De tweede training vond plaats van 1 tot 5 december in Hammamet, tevens voor de leden van de vijf verschillende partijen. De training was wat langer dan normaal en ging specifiek in op het onderwerp 'politiek gebaseerd op overtuiging'. Er werd individueel met de participanten gekeken naar wat hun overtuiging en belangrijkste waarden zijn, en voor welke onderwerpen ze zich daarom willen inzetten in hun land. Daarnaast werd de groep getraind op hun debat- en presentatietechnieken en kregen ze een inleiding in het opzetten van een programma voor een politieke partij.

Conclusie

De trainingen droegen met name bij aan inzicht dat democratie meer is dan verkiezingen alleen en dat een campagne volgt uit de kernwaarden van de politicus en de eigen partij. De deelnemers waardeerden de trainingen zeer en dachten voor het eerst na over wat hun eigen kernwaarden zijn. De trainers wisten een veilige omgeving te creëren waarin de deelnemers zich comfortabel voelden om hier hardop over na te denken. Er kan in Tunesië nog veel worden getraind over democratische waarden en de EFS kan (aankomende) politici op een effectieve manier helpen om vanuit hun eigen

▪

waarden de democratie in hun eigen omgeving te ontwikkelen.

IV.3: Morocco

Partner: NIMAR en IRI

Partij:

Trainers: Annet Doesburg, Friso Douwstra, Peter Noordhoek, Jos Denissen, Hege van Dijke

Context

Het koningshuis in Marokko is de plek waar de bestuurlijke macht van het land ligt. Politieke partijen in Marokko zijn beperkt in hun doen en laten en danken hun bestaansrecht aan hun trouw en gehoorzaamheid aan de koning. Ook corruptie is een veelvoorkomend fenomeen onder politici. Voor een groot deel van de bevolking is democratie daarom een onbekend begrip, en de bevolking heeft het gevoel zelf geen enkele invloed te kunnen uitoefenen op de leefomgeving en situatie. Dit is ook het geval bij politici, met name op lokaal en regionaal niveau, die door de nieuwe grondwet van 2011 meer invloed hebben gekregen maar nog niet genoeg bekend zijn met manieren om deze invloed te delen met de bevolking. De EFS wil met haar trainingen bijdragen aan de kennis en uitvoering van democratie in het land. Dit doet de EFS gericht aan politici maar ook aan jongeren die geïnteresseerd zijn in het verbeteren van de situatie in hun eigen omgeving en wellicht de politiek in zouden willen.

Project 34: Vrouwelijke bestuurders

In april en mei werden, in samenwerking met de IRI, trainingen gegeven voor Marokkaanse vrouwen in bestuursfuncties. De training vond plaats in kleine groepen. De vrouwen zijn geselecteerd door de IRI omdat zij in staat zijn om andere vrouwen te enthousiasmeren actief te worden in de politiek en zodoende meer vrouwelijke kandidaten te krijgen op de partijlijsten. Dit was dan ook een train-de-trainers moment voor de vrouwen. Deze trainingen waren een eerste aanzet met veel praktische onderdelen, bedoeld om in de loop van de komende tijd een vrouwen-support-netwerk te gaan opzetten om deelname van vrouwen aan de verkiezingen te bevorderen. De trainingen voldeden om een begin te leggen voor een effectief netwerk dat vrouwen zowel kan empoweren door zich te interesseren voor politiek / stemmen als door zich te ontwikkelen tot kandidaat. De focus van het netwerk zal komen te liggen op Marakkech, Agadir, Tiznit, en Guelmim.

Project 36: Jongeren in het maatschappelijk middenveld

In oktober en december werden trainingen gegeven voor hoogopgeleide jongeren die geïnteresseerd zijn in politiek en via het maatschappelijk middenveld hun ambities proberen uit te voeren. Ze werden getraind op hun debattechnieken en presentatietechnieken, maar kregen ook heel inhoudelijk les in de verschillende politieke stromingen en hoe het maatschappelijk middenveld een belangrijke positie heeft in een maatschappij. Het maatschappelijk middenveld in Marokko is beperkt. De jongeren ervoeren de training als zeer inspirerend om zich voor hun land te gaan inzetten, ofwel via het maatschappelijk middenveld of direct vanuit een positie in de politiek. De training in december was een alumni training waar jongeren die eerder een EFS/NIMAR training specifiek voor waren uitgenodigd. Dit gaf de mogelijkheid nog dieper in te gaan op de verschillende onderwerpen en te kijken wat de jongeren tot nu toe aan de trainingen hadden gehad.

Conclusie

Door zich in te zetten voor vrouwen en jongeren in de politiek kan de EFS een kleine maar waardevolle bijdrage leveren aan de democratisering van Marokko. Zowel het versterken van de positie van vrouwen als het inspireren van jongeren om zich politiek in te zetten op lokaal, regionaal of nationaal gebied is tot nu toe een goede focus gebleken. Er is ook ruimte om deze groepen te laten zien hoe onze christendemocratische waarden tot uiting komen in onze partij en ons beleid, en hen te laten nadenken vanuit welke waarden zij politiek (zouden willen) bedrijven. Vaak zitten hier veel overeenkomsten in, wat interessant is om mee te werken. De verandering moet in Marokko van onderop komen. Onze partners zien dit net zo en werken aan gedegen programma's die educatief en inspirerend zijn, en de deelnemers op een heel persoonlijk niveau verder helpen hun politieke doelen

▪

na te streven.

▪

V - MATRA Oostelijk Partnerschap

V.1 – Armenië

Partner: Konrad Adenauer Stiftung (KAS)

Partijen: Republican Party, Rule of Law Party, Dashnakzuzjun-Party, Prosperous Armenia Party, Heritage Party, Armenian National Congress (HAK), Free Democrats, MIAK

Trainers: Ingeborg ter Laak, Jeroen de Veth (VVD) en en Arjen Berkvens (PvdA)

Context

Armenië bevindt zich in een moeilijke spagaat tussen Rusland en de EU. Een grondwetswijziging kreeg in een referendum een meerderheid, waardoor Armenië nu een parlementaire democratie is, met meer macht voor de premier en regering en louter ceremoniële bevoegdheden voor de president. Sinds februari 2016 vormt de Republikeinse Partij van Armenië (RPA) een coalitie met de oppositiepartij Armenian Revolutionary Federation (ARF).

Project 25: Multipartijentraining

Op 23 tot 25 september vond de jaarlijkse multipartijen training plaats, in samenwerking met trainers van de PvdA en VVD. In drie dagen tijd werd het volgende behandeld: de eerste dag stond het thema ideologie centraal. De trainers gingen in op de sociaal-democratie, christendemocratie en liberalisme. De deelnemers werden vervolgens uitgedaagd om na te denken over hun eigen waarden en korte presentaties te geven over hun eigen partij waarin zij de visie en missie verwoordden. De tweede dag ging over campagne voeren. De deelnemers werd de SWOT-analyse en Arena-analyse aangeleerd en gevraagd dergelijke analyses te maken van hun eigen partij. Ook werd geoefend in het maken van een goed communicatieverhaal in verkiezingstijd. Op de derde dag stonden de persoonlijke vaardigheden centraal en werden de individuele presentatietechnieken geoefend.

Project 32: Vrouwentraining

Van 14 tot en met 16 oktober vond een training plaats aan 20 vrouwen. In deze training werden vrouwen bewust gemaakt van hun rol en positie als vrouw in de politiek. Tijdens de training werd diep ingegaan op partijpolitiek in Europese partijen en specifiek in Nederland. Ook werd de vrouwen een SWOT en SMART analyse aangeleerd en zijn ze getraind op hun presentatietechnieken. Er was een Armeense expert aanwezig om de stand van zaken en mogelijkheden in Armenië toe te lichten.

Conclusies

Al enkele jaren wordt de multipartijen training verzorgd in Armenië. Naast de inhoud over ideologie, campagne en persoonlijke vaardigheden is de training sterk gericht op onderlinge kennismaking van elkaars partijen. In het sterk gepolitiseerde land is het goed om mensen te laten reflecteren waar zij precies voor staan en wat precies de onderlinge verschillen zijn. In de praktijk zijn deze verschillen kleiner dan men vaak denkt. De training slaagt erin dit besef te verwerven. Nieuw dit jaar was de vrouwentraining. Deze training was zeer geslaagd, de vrouwen waren erg gemotiveerd en ambitieus.

V.2 – Oekraïne

Partner: Institute of Political Education (IPE), Ukraine

Partij: Blok Petro Poroshenko, Bat'kyvshina

Trainers: Jan Schinkelshoek, Lotte Schipper, Tom van den Brink, Marischa Kip, Anna Zandberg, Geerten Boogaard, Bronne Pot, Hubert Beusmans, Jan Mulder

Context

Oekraïne wordt geregeerd door een pro-Europese regering. De regering staat onder druk, hoewel zij rekenen kan op een ruim mandaat voor hervormingen. Vanuit de Europese Unie krijgt Oekraïne erg veel steun. In de lente van 2016 werd de relatie tussen Nederland en Oekraïne op de proef gesteld

▪

door het referendum over het Oekraïne associatieverdrag, dat ondanks de lage opkomst werd afgewezen.

Project 26: Trainingen lokaal bestuur

Op 22 februari werd een delegatie van tien vertegenwoordigers uit Oekraïne ontvangen, van meerdere politieke partijen en NGO's. In aanloop naar het Oekraïne-referendum brachten zij een bezoek aan Nederland. Zij hadden gesprekken met de voorzitter en leden van de Tweede Kamer van het CDA. In de gesprekken gaven zij aan welke stappen het land de afgelopen jaren gezet heeft, wat nodig is om de rechtsstaat en economie van het land vooruit te helpen en hoe het verdrag daarbij kan helpen.

Van 25-27 februari vond de eerste training in Oekraïne plaats. De training was voor lokale politici en ging specifiek in op de rol van politieke partijen tussen verkiezingen in. De training droeg daarmee bij aan de versterking van de rol en functie van een partij. Oud-Kamerlid Schinkelshoek verzorgde deze training en bracht in kaart wat de rol van Nederlandse politieke partijen is. Vanwege het Oekraïne-referendum dat kort daarna plaats zou hebben, moest aan dit onderwerp ook ruim de aandacht worden besteed.

Van 22 - 23 april vond een training plaats voor jongeren van het Blok Petro Poroshenko. De training was tevens de officiële lancering van de jongerenafdeling van de partij. De trainers gaven een uitleg over de rol van jongeren binnen het CDA en de positie en taken van de jongerenafdeling. Ook legden ze de onafhankelijkheid van de organisatie uit ten opzichte van de moederorganisatie. Dat laatste was voor de deelnemers het moeilijkst te begrijpen. Niet alleen vanuit cultureel opzicht, maar ook omdat de jongerenorganisatie geen subsidie krijgt. In een interactieve training is aan de hand van een SWOT-analyse met de deelnemers geoefend wat de positionering van de partij is vanuit de ideologie.

Voor jongeren van de partij Batkivshina zijn trainers gestuurd naar twee activiteiten. Op 14 en 15 mei vond een training plaats voor ongeveer dertig jongeren. Op zaterdag werd aandacht besteed aan de rol van een jongerenorganisatie binnen de moederpartij. Op zondag stonden de ideologische waarden van de partij centraal en hoe deze toegepast kunnen worden in de praktijk. Van 5 tot en met 7 augustus is bijgedragen aan een conferentie waar 300 jongeren aan deelnamen in Kaniv, ten zuiden van Kiev. Het thema was jongeren en politiek, waar de trainer in ging op de positie en rol van jongeren binnen het CDA. Dit is een onafhankelijke positie en zij heeft de aanwezige jongeren aangespoord om een kritische en constructieve houding aan te nemen binnen de partij, wat de partij ten goede kan komen. Maar eerst moest uitgebreid stilgestaan worden bij de uitslag van het Oekraïne-referendum in Nederland.

Op 28 juni is een groep van 30 Oekraïners ontvangen van de nieuwe partij Our Region. Zij brachten een studiebezoek aan Nederland en België met een programma gericht op lokale, nationale en Europese politiek. Op 28 juni kregen zij een training die inging op het opzetten van een politieke partij (partijstructuren, congres, afdelingen) en de christen democratische ideologie vertaald naar de praktijk.

Op 13 en 14 juli vonden de eerste twee trainingen plaats in Ivano-Frankivsk en Lviv. Lokale sprekers en trainers van de EFS verzorgden de trainingen. De EFS-trainers gaven een interactieve training in onderhandelingsvaardigheden, waarbij de deelnemers verschillende landen vertegenwoordigden.

In samenwerking met de KAS is in de herfst gestart met zes trainingen die uitleg geven over het Europees Nabuurschapsbeleid. De trainingen vonden gepaard plaats in het westen van het land, centraal en in het oosten van het land. De deelnemers kwamen uit Oekraïne, Georgië (UNM partij) en Moldavië (PDLM partij). De trainingen vonden plaats op 3-7 oktober en 28-30 november.

Conclusie

▪

Zowel het contact met de KAS in Oekraïne als de kwaliteit van de deelnemers en trainingen in Oekraïne was dit jaar erg goed. De trainingen werden gegeven door zeer ervaren EFS trainers die goed konden omgaan met het bespreken van de uitkomst van het Oekraïne referendum. De vele trainingen droegen constructief bij aan de opbouw en ontwikkeling van de verschillende partijen. Jongeren werd geleerd kritisch na te denken en mee te denken met de ontwikkelingen in hun partij. Daarnaast is de kennis ten opzichte van Europees beleid voor vele partijleden flink vergroot.

V.3: Wit-Rusland

Partner: Educatio

Partijen: (1) The Belarusan Popular Front Party (2) Youth of Christian Social Union (3) United Civic Party (4) Movement for Freedom (5) Young Front (6) Youth of UCP en (7) Belarussian Christian Democrats

Trainers: Gerben Horst en Hester Tjalma

Context

President Aleksandr Loekasjenko heeft grote macht in Wit-Rusland. Sinds zijn aantreden in 1994 is de vrijheid van meningsuiting zeer beperkt en hebben oppositiepartijen een zwakke positie. Er zijn veel rechtszaken tegen politieke tegenstanders, waaronder tegen de leden van de EVP partijen in Wit-Rusland. De trainingen voor de Wit-Russische partijen worden in Litouwen georganiseerd, om problemen te voorkomen. Met de parlementsverkiezingen in september 2016 kwamen er voor het eerst in de geschiedenis oppositiepartijen in het parlement. Dit is een kleine eerste stap voor Wit-Rusland richting democratisering.

Project 24: Trainingsweek voor jongeren

Van 17 tot en met 24 juli vond de trainingsweek 'Leadership for Value Based Politics: Belarus Facing Parliamentary Elections' voor jongeren plaats in Litouwen. De training was bedoeld om de jongeren voor te bereiden op de parlementsverkiezingen in september 2016. De achterliggende boodschap van de training was om onderlinge samenwerking te stimuleren, omdat alleen dan enig verkiezingswinst geboekt kan worden. Naast de theorie is een spel uitgevoerd om het werken met belangengroepen inzichtelijk te maken om tot een gedragen besluit te komen.

Conclusie

De EFS heeft jarenlang de oppositiepartijen voorzien van trainingen gericht op versterking van de leden en partijen, met het oog op een toekomst waarin de partijen meer vrijheid van organisatie zullen kennen. Daarnaast worden trainingen gehouden over de versterking van de onderlinge band en het christendemocratisch gedachtegoed. De trainingen zijn productief en zeer relevant. Ondanks de weinige beweegruimte van de politieke partijen worden de trainingen omarmd en zijn de jongeren gemotiveerd om deze ruimte wel te creëren.

▪

VI- Financiële jaarverslag 2016

Staat van baten en lasten over 2016

Het onderstaande overzicht komt uit de jaarrekening van het auditing report van Mazars Paardekooper Hoffman N.V., dat de cijfers van de EFS heeft gecontroleerd en goedgekeurd.

Bedragen x 1 euro	2016 werkelijk	2016 begroot	2015 werkelijk
BATEN			
Bijdragen derden			
Subsidie BiZa Zuid-Oost Europa	158.946	118.000	120.065
Subsidie BiZa Arabische Regio	47.412	58.000	47.412
Subsidie BiZa Oostelijke Partnerschap	46.559	46.500	46.559
Bijdrage CDA t.b.v. Matra	-	-	-
Totaal bijdragen derden	252.917	222.500	214.036
Totaal baten	252.917	222.500	214.036
LASTEN			
Apparaatskosten	47.773	57.000	54.423
MATRA Zuid-Oost Europa	95.865	87.000	86.710
MATRA Arabische regio	35.174	43.500	35.174
MATRA Oostelijk Partnerschap	34.542	35.000	34.542
Totaal lasten	213.354	222.500	210.849
Saldo van baten en lasten	39.563	-	3.187

VII - Publicaties

Sinds de oprichting in 1990 heeft de EFS verschillende artikelen gepubliceerd, welke worden gebruikt voor onderwijs en trainingsdoeleinden. Een overzicht van de gepubliceerde werken volgt hieronder:

- “Political Party Building in Eastern Europe”, *Jan van Laarhoven in: “European View, Transition to Democracy”, volume 7, number 1, 2008*
- “A Plea for Democracy Beyond Borders: Defence, Development, Diplomacy, and Democracy”, *Martin van Vliet, Jan Jaap van Halem c.s., 2008*
- “Rapport Over de Dijk, dilemma’s in ontwikkelingssamenwerking”, *Jan Jaap van Halem, Arnold van Velzen, Martin van Vliet, Lizzy Beekman, Bronne Pot, 2009*
- “Society, Values, Politics, an Introduction to the Debate”, *Jos van Gennip, 2009*
- “Religie, een blinde vlek in ons buitenland beleid, een DVD met zeven sprekers over de rol van religie in Ontwikkelingssamenwerking”, *Jan Jaap van Halem, Arnold van Velzen, Bronne Pot, 2010*
- “Leren participeren in de Zuid-Kaukasus”, in “Develop, kwartaaltijdschrift over Human Resourced Development”, *Tjip de Jong, Bronne Pot en Pieter Jan van Wijngaarden, jaargang 6, nummer 4, winter 2010*
- “20 years of International Solidarity, the ongoing need for promoting democracy”, *editor Elisabeth Wunderle, 2010*
- “Blik op Ontwikkelingssamenwerking”, *editor Elisabeth Wunderle, 2010*
- “Zenska Strana Parlamenta, Ucesce zena u skupstinskim sazivima 1946 – 2010 u Crjnoj Gori”, *Nada Drobnjak, 2010*
- “Civic Education, methodological guidelines for School Teachers”, *Pieter Jan van Wijngaarden, Tjip de Jong, Bronne Pot, 2010 (translations available in Georgian, Armenian and Azeri)*
- “Politics based on conviction, Taking responsibility for society: A practical guide to Christian-Democratic values”, *J.A.T. Denissen, 2012 (translations available in French and Arabic)*

▪

VIII - Activities in 2016

De lijst hieronder bevat een overzicht van de EFS programma's en activiteiten in chronologische volgorde, in Engelse benaming.

Januari

- 16 Training on internal politics and the European Union, Bosnia-Herzegovina
 19 – 23 Young Leaders XXII-3 seminar, social economic policies, RSI

Februari

- 24 - 25: Training for women local councilors I, Jordan
 26 - 27: Training on party politics in between elections, Ukraine
 27 - 28: Training for women local councilors II, Jordan
 29 - 1 maart: Training for women local councilors III, Jordan

Maart

- 3 - 4: Incoming visit politicians from Iraq
 19 - 20: Training on local politics, Bosnia-Herzegovina
 22: Incoming visit politicians from Ukraine
 30: Training on women and politics, Macedonia

April

- 22 - 23: Training on founding a political youth organisation, Ukraine
 23 - 24: Training on local politics, Bosnia-Herzegovina

Mei

- 24 - 25: Training on parliamentary elections, Jordan
 22: Training on local politics II, Jordan
 21: Training on local politics I, Jordan
 17 - 18: Training on women and politics, Morocco
 14 - 15: Training on politics and youth, Ukraine

Juni

- 24: Seminar on Religion and Politics in the Arabi Region, Netherlands
 27: Incoming visit politicians from Ukraine

Juli

- 13: Training I on Eastern European Partnership, Lviv, Ukraine
 14: Training II on Eastern European Partnership, Ivano-Frankivsk, Ukraine
 16 - 17: Training on local politics, Tunisia
 21 - 22: Training for opposition parties, Belarus
 25 - 29: Balkan summer school, Serbia

Augustus

- 18 - 21: Training on women and politics, Kosovo
 5 - 7: Youth conference Batkivshina, Ukraine

▪

September

- 13 - 17: Young Leaders, RSI
- 23 - 25: Multiparty summer school, Armenia

Oktober

- 3 - 7: Training on EU and the Eastern Partnership, Ukraine
- 14 - 16: Training on women and politics, Armenia
- 14 - 18: Training for local politicians, Morocco
- 29 - 30: Training on ideology and entrepreneurship, Bosnia-Herzegovina

November

- 4 - 6: Young Leaders BiH, RSI
- 11 - 12: Training for the SNS party, Serbia
- 8 - 12: Young Leaders, RSI
- 28 - 30: Training on EU and the Eastern Partnership, Ukraine

December

- 1 - 5: Tunisia
- 2 - 4: Training on youth organisations and democracy, Bosnia-Herzegovina
- 16 - 19: Alumni training on political skills and democratic values, Morocco

▪

CDA Foundation for International Solidarity 'Eduardo Frei'

Buitenom 18
Postbus 30453
2500 GL The Hague
The Netherlands
Tel: +31 (0)70 342 4888

www.cda.nl/eff
FB: CDA internationaal

▪
